

USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

ПРОГРАМА РАДА

ЛАБОРАТОРІЯ
ЗАКОНОДАВЧИХ
ІНІЦІАТИВ
www.cerbelaw.org.ua

АНАЛІЗ ІНСТИТУТУ ПРЕЗИДЕНТА ТА ЙОГО КАНЦЕЛЯРІЇ (АДМІНІСТРАЦІЇ) В КРАЇНАХ ЦЕНТРАЛЬНО-СХІДНОЇ ЄВРОПИ

Інформаційна довідка, підготовлена
Європейським інформаційно-дослідницьким центром
на запит народного депутата України

Таблиця 1. Нормативне регулювання, повноваження, усунення від посади, соціальне забезпечення президента.

Країна	Нормативне регулювання інституту президента та його адміністрації	Президент (статус, повноваження та порядок обрання)	Процедура усунення від посади та статус виконувача обов'язків президента	Соціальне забезпечення президента
Албанія	<p>Інститут президента регулюється <i>Конституцією Албанії</i>. Діяльність та статус працівників канцелярії регулює Закон «Про державних службовців».</p>	<p>Обирається раз на 5 років, з правом один раз переобратися. Балотуватися може громадянин Албанії, що досягнув 40 років та останні 10 років проживав в країні. Президент обирається таємним, непрямим голосуванням членами Асамблеї. (ст. 86, 87, 88) <i>Повноваження:</i> Представництво на міжнародній арені; призначення окремих посад; оголошення проведення виборів та референдумів; право помилування; надання громадянства; Верховний Головнокомандувач Збройних Сил оголошує військовий стан та загальну мобілізацію. (ст. 92, 168, 171)</p>	<p>Президент може бути звільнений з посади (2/3 Асамблеї) за порушення Конституції або скоєння тяжкого злочину (ст. 90). У цьому випадку і у випадку коли президент не може виконувати свої обов'язки (смерть, хвороба) повноваження президента виконує Голова Асамблеї. Після підтвердження Конституційним Судом недієздатності президента Голова Асамблеї (в. о. президента) протягом 10 днів має оголосити вибори нового президента (ст. 91)</p>	<p>Не врегульовано окремим законом або положенням. Фінансування діяльності президента та його канцелярії відбувається відповідно до статей державного бюджету. <i>Зарплата – 257 000 LEKE = 2074 USD (міс.)</i></p>
Болгарія	<p>Інститут президента регулюється <i>Конституцією Болгарії, Законом «Про вибори президента та віце-президента»</i> (http://lex.bg/laws/ldoc/2132583425). Діяльність та статус працівників канцелярії регулює Закон «Про державну службу».</p>	<p>Президент є окремим органом і не належить до жодної гілки влади, однак має узгоджувати свої дії з віце-президентом (ст. 92). Обирається раз на 5 років прямими виборами з правом один раз переобратися (ст. 93). Балотуватися може громадянин Болгарії, що досягнув 40 років та останні 5 років проживав у країні. <i>Повноваження:</i></p>	<p>Президент може нести відповідальність тільки за <i>порушення Конституції та державну зраду</i>. Обвинувачення висувається за пропозицією не менше однієї чверті народних представників і вважається підтриманим Народними зборами, якщо більше двох третин парламенту проголосувало за неї. Остаточне рішення про усунення з</p>	<p>Не врегульовано окремим законом або положенням. Фінансування діяльності президента та його канцелярії відбувається відповідно до статей державного бюджету. <i>Зарплата – 3,947 USD (міс.)</i> Після офіційного закінчення строку виплачується пенсія в розмірі до 60% від зарплати чинного президента. Також оплачується офіс, секретар, видатки на оргтехніку, службова</p>

		Представництво на міжнародній арені; за пропозицією Ради Міністрів може визначати межі адміністративно-територіальних одиниць; за поданням парламенту призначає прем'єр-міністра; право розпуску парламенту; право вето; оголошення проведення виборів та референдумів; надання громадянства; Верховний Головнокомандувач Збройних Сил оголошує військовий стан та загальну мобілізацію (ст. 98-101)	посади у місячний строк приймає Конституційний суд. У такому випадку повноваження президента виконує віце-президент. Якщо його також усунули, функції президента виконує Голова Національних зборів, який протягом двох місяців має оголосити вибори.	машина з водієм. За необхідністю може бути надана державна охорона (відповідно до Закону про осіб, що були Президентами Республіки Болгарія - http://lex.bg/laws/ldoc/2135468702)
Естонія	Інститут президента регулюється <i>Конституцією Естонії, Законом «Про порядок роботи Президента Республіки», Законом «Про вибори Президента»</i> . Діяльність та статус працівників канцелярії регулює <i>Закон «Про державну службу»</i> .	Президент обирається непрямыми виборами в парламенті на 5 років з правом один раз переобратися (ст. 79). Балотуватися може громадянин Естонії, що досягнув 40 років. <i>Повноваження:</i> Представництво на міжнародній арені; оголошення проведення виборів та референдумів; право ініціювати розгляд змін до Конституції; за поданням парламенту призначає прем'єр-міністра; право розпуску парламенту; право вето; призначення окремих посад; право помилування; Верховний Головнокомандувач Збройних Сил оголошує військовий стан та загальну мобілізацію (ст. 78-85)	Повноваження президента припиняються з набранням чинності обвинувального вироку щодо нього. Президент може бути притягнутий до кримінальної відповідальності тільки за поданням канцлера юстиції за згодою більшості членів державних Зборів. За рішенням Верховного суду президент може бути відсторонений від своїх обов'язків через хворобу або смерть (ст. 85). В таких випадках до обрання нового президента, його функції виконує Голова Рійгікогу. Повноваження виконуючого обов'язки президента є суттєво обмеженими: неможливість оголошувати парламентські вибори, не має права відмовитися оприлюднювати закони (ст. 85). Голова Рійгікогу має оголосити вибори нового президента	<i>Зарплата</i> президента відраховується від середньої зарплати з коефіцієнтом 7 - (79 304 USD) + 20 % на посадові видатки. Протягом строку повноважень Президент має право використовувати офіційну квартиру, службову машину з водієм та державну охорону. Також має право на 35 днів відпустки на рік із збереженням зарплати. Після офіційного закінчення строку виплачується пенсія в розмірі до 75% від зарплати чинного президента. Також після закінчення повноважень оплачується оренда житла, офіс, секретар, службова машина та водій. За необхідності може бути надана державна охорона.

			протягом 14 днів (ст. 83).	
Латвія	<p>Інститут президента регулюється <i>Конституцією Латвії, Законом «Про забезпечення діяльності Президента», Законом «Про всенародне голосування та законодавчу ініціативу».</i></p> <p>Діяльність та статус працівників канцелярії регулює Закон «Про державну службу».</p>	<p>Президента обирають раз на 4 роки непрямыми виборами (Сейм), з можливістю виконувати свої обов'язки не більше двох строків підряд.</p> <p>Балотуватися може громадянин Латвії, що досягнув 40 років.</p> <p><i>Повноваження:</i></p> <p>Представництво на міжнародній арені; право законодавчої ініціативи; за поданням Сейму призначає прем'єр-міністра; право вето; право помилування; право розпуску парламенту; Верховний Головнокомандувач Збройних Сил оголошує військовий стан та загальну мобілізацію (ст. 35-54)</p>	<p>Спікер Сейму може оголосити про припинення повноважень президента, якщо таке рішення ухвалило більше двох третин депутатів.</p> <p>У випадку усунення президента від посади (або смерть, відставка) його обов'язки виконує Спікер Сейму до обрання нового президента (ст. 52).</p>	<p>Не врегульовано окремим законом або положенням. Фінансування діяльності президента та його канцелярії відбувається відповідно до статей державного бюджету.</p> <p><i>Зарплата – 55 000 Ls = 85340 USD (mic.)</i></p> <p>Після закінчення терміну повноважень президент не має права працювати на військовій та спецслужби інших країн.</p>
Литва	<p>Інститут президента регулюється <i>Конституцією Литовської Республіки, Законом «Про Президента Республіки», Законом «Про вибори Президента Республіки».</i></p> <p>Діяльність та статус працівників канцелярії регулює Закон «Про державну службу», Наказ «Про діяльність офісу канцелярії президента» (http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=448953&p_tr2=2)</p>	<p>Президента обирають раз на 5 років прямими виборами з можливістю виконувати свої обов'язки не більше двох строків.</p> <p>Балотуватися може громадянин Литви, що досягнув 40 років та останні 3 роки проживав у країні.</p> <p><i>Повноваження президента:</i></p> <p>призначає й звільняє прем'єр-міністра, міністрів, інших державних посадових осіб, які несуть відповідальність перед ним; вирішує важливі питання внутрішньої політики; оголошує у встановленому законом порядку надзвичайний стан; виступає з річними доповідями у парламенті (ст. 84)</p>	<p>Президент може бути усунутий з посади у випадку: грубого порушення конституції, присяги або скоєння важкого злочину. У такому випадку Сейм усуває президента від влади через процес імпичменту. Також звільнення з посади відбувається у випадку смерті, хвороби або відставки.</p> <p>На час відсутності президента його функції виконує Голова Сейму (ст. 89). В.о. президента має ті ж самі повноваження (окрім права призначення виборів до Сейму) та соціальні гарантії, що й президент.</p> <p>Сейм має протягом 10 днів оголосити вибори та провести їх не пізніше ніж за два місяці.</p>	<p>Усі подарунки, отримані під час офіційних візитів, є власністю Республіки Литва і мають зберігатися в музеях або в Банку Литви.</p> <p>Соціальне забезпечення складається з: резиденції, особистого літака та двох автомобілів. Також покриваються всі витрати на офіційні міжнародні візити під звіт + 25% до заробітної платні без звітування.</p> <p>Президенту та членам його сім'ї надається державна охорона.</p> <p>Зарплата складає базову ставку державного службовця з коефіцієнтом 55. Також передбачені компенсації у зв'язку з втратою працездатності.</p> <p>Відпустка та лікарняні є оплачуваними. Президенту призначаються два особистих лікарі.</p> <p><i>Зарплата –</i></p>

				312 000 Lt = 98539 USD (рік)
Македонія	<p>Інститут президента регулюється <i>Конституцією Македонії, Закон «Про права Президента»</i>. Діяльність та статус працівників канцелярії регулює <i>Закон «Про державних службовців»</i></p>	<p>Посада президента є церемоніальною, обрання проходить через прямі вибори на 5 років не більше ніж на два терміни. Балотуватися може громадянин Македонії, що досягнув 40 років та останні 10 років проживав в країні. <i>Повноваження:</i> представництво на міжнародній арені; за поданням парламенту призначає прем'єр-міністра; пропонує кандидатури двох суддів Конституційного суду; пропонує кандидатури двох членів Республіканського судової ради; призначає трьох членів Ради безпеки Македонії; здійснює помилування (ст. 84)</p>	<p>У випадку смерті, непрацездатності або відставки обов'язки президента виконує Голова Асамблеї, при цьому продовжуючи брати участь в Асамблеї без права голосу (ст.82). У разі порушення Конституції Асамблея може ініціювати відставку президента 2/3 голосів з подальшою передачею справи до Конституційного Суду.</p>	<p>Фінансування чинного президента не врегульовано окремим законом або положенням. Фінансування діяльності президента та його канцелярії відбувається відповідно до статей державного бюджету. Після офіційного закінчення строку повноважень президент має право на офіс та трьох працівників, машину з водієм та державну охорону. Також президент отримує пенсію у розмірі, відповідному зарплаті чинного президента. У разі смерті президента сім'я отримує грошову компенсацію, землю для побудови будинку, а діти стипендію на навчання (відповідно до Закону про права Президента Македонії після закінчення повноважень - www.pravda.gov.mk/download.asp?id=914)</p>
Польща	<p>Інститут президента регулюється в межах, визначених <i>Конституцією Польщі, Законом «Про вибори президента Польщі»</i> (http://www.bec2014.ro/wp-content/uploads/2014/09/Lege-370-2004-actualizata-2014.pdf). Статус працівників апарату регулює <i>Закон «Про державну службу»</i>.</p>	<p>Президента обирають раз на 5 років, прямими виборами, з можливістю виконувати свої обов'язки не більше двох каденцій. Балотуватися може громадянин Польщі, що досягнув 35 років. <i>Повноваження:</i> представництво на міжнародній арені; за поданням парламенту призначає прем'єр-міністра; право законодавчої ініціативи; право вето; оголошення проведення виборів та референдумів; право ініціювати розгляд змін до Конституції; право помилування; надання громадянства;</p>	<p>Президент може бути притягнений до відповідальності перед Державним трибуналом за: <i>порушення Конституції, закону або вчинення злочину</i>. Рішення про обвинувачення приймається Народними зборами не менше 2/3 голосів. У випадку смерті, хвороби відставки або обвинувального вироку функції Президента виконує Маршал Сейму. Якщо Маршал також не може виконувати обов'язки президента, ця роль переходить до Маршала Сенату (ст. 131).</p>	<p>Витрати Канцелярії Президента закладені в статті державного бюджету.</p>

		Верховний Головнокомандувач Збройних Сил оголошує військовий стан та загальну мобілізацію (ст.126-145)		
Румунія	<p>Інститут президента регулюється <i>Конституцією Румунії, Законом «Про обрання Президента»</i> (http://www.bec2014.ro/wp-content/uploads/2014/09/Lege-370-2004-actualizata-2014.pdf).</p> <p>Діяльність та статус працівників канцелярії регулює Закон «Про державних службовців».</p>	<p>Президента обирають раз на 5 років, прямими виборами, з можливістю виконувати свої обов'язки не більше двох каденцій.</p> <p>Балотуватися може лише громадянин Румунії.</p> <p>Президент здійснює посередництво між владами держави, а також між державою й суспільством (ст. 80).</p> <p><i>Повноваження президента:</i></p> <p>пропонує кандидатуру на посаду прем'єр-міністра;</p> <p>звертається до парламенту з посланнями;</p> <p>має право розпустити парламент;</p> <p>призначає референдум;</p> <p>укладає від імені Румунії міжнародні договори;</p> <p>є головнокомандувачем Збройними Силами;</p> <p>може оголошувати часткову або загальну мобілізацію;</p> <p>здійснює помилування.</p>	<p>Парламент 2/3 голосів Палати Депутатів та Сенату може оголосити про припинення повноважень президента, якщо Конституційний Суд довів правопорушення (ст. 95).</p> <p>Далі протягом 30 днів необхідно оголосити всенародний референдум для імпічменту президента.</p> <p>При імпічменті президента, відставці, хворобі або смерті його обов'язки виконує Голова Палати Депутатів або Голова Сенату. При цьому тимчасовий президент не має права законодавчої ініціативи, не може оголошувати референдум та розпускати парламент.</p> <p>Протягом трьох місяців Урядом мають бути оголошені нові вибори президента.</p>	<p>Не врегульовано окремим законом або положенням. Фінансування діяльності президента та його канцелярії відбувається відповідно до статей державного бюджету.</p> <p><i>Зарплата – 15 100 RON = 3683 USD (міс.)</i></p>
Сербія	<p>Інститут президента регулюється <i>Конституцією Сербії та Законом «Про президента»</i> (http://www.predsednik.rs/lat/dokumenta/zakon-o-predsedniku).</p>	<p>Президента обирають раз на 5 років прямими виборами, з можливістю виконувати свої обов'язки не більше двох каденцій.</p> <p>Балотуватися може лише громадянин Сербії.</p> <p><i>Повноваження:</i></p> <p>Представництво на міжнародній арені;</p> <p>за поданням парламенту призначає прем'єр-міністра;</p> <p>право вето;</p> <p>право розпуску парламенту;</p> <p>оголошення проведення виборів та</p>	<p>Президент користується недоторканністю (ст. 119).</p> <p>Президент повинен бути відсторонений через порушення Конституції за рішенням Національної Асамблеї, схваленого більшістю не менш як у дві третини голосів депутатів.</p> <p>Процедура відсторонення від посади може бути ініційована Національною Асамблеєю за пропозицією, висунутою не менш, ніж двома третинами депутатів.</p>	<p>Регулюється законом про президента. Президенту гарантовано надається резиденція, офіс та державна охорона. Також відповідно до державного бюджету надаються кошти на міжнародні офіційні візити, перельоти, авто та суміжні видатки. Президент має право на оплачувану відпустку. Дружині під час виконання ролі Першої леді зберігається її робоче місце та заробітна плата. Після закінчення строку повноважень президент має право на заробітну</p>

		референдумів; право помилування; призначення окремих посад; Верховний Головнокомандувач Збройних Сил оголошує військовий стан та загальну мобілізацію (ст. 111-121).	Конституційний Суд зобов'язаний прийняти рішення не пізніше, ніж протягом 45 днів (ст. 118). У разі відставки, відсторонення від посади, хвороби або смерті президента його функції виконує Спікер Парламенту. Спікер Парламенту має оголосити нові вибори президента не пізніше ніж за три місяці.	платню до виходу на пенсію, а після того пенсійне забезпечення у розмірі 80% від окладу Президента. Також йому надається житло, офіс, секретар та машина з водієм. За вимогою може надаватися державна охорона.
Словенія	Інститут президента регулюється <i>Конституцією Словенії, Законом «Про виконання Президентом своїх функцій»</i> (http://www.up-rs.si/up-rs/uprs.nsf/objave/D9B535380DAA8137C1257AED00408F?OpenDocument). Діяльність апарату регулюється <i>Законом «Про забезпечення умов для здійснення функцій Президента»</i> .	Президента обирають прямим голосуванням на 5 років, з можливістю виконувати свої обов'язки не більше двох каденцій. Балотуватися може лише громадянин Словенії. <i>Повноваження:</i> Представництво на міжнародній арені; за поданням парламенту призначає прем'єр-міністра; оголошення проведення виборів та референдумів; призначення окремих посад; право помилування; Верховний Головнокомандувач Збройних Сил оголошує військовий стан та загальну мобілізацію (ст. 102-109)	Якщо під час виконання своїх повноважень президент діє <i>всупереч Конституції</i> або серйозно <i>порушує закон</i> , за поданням Скупщини він може бути усунений двома третинами голосів Конституційного суду. У разі смерті, відставки або імпічменту функції президента виконує Голова Національної Асамблеї (ст. 109)	Регулюється законом про виконання функцій президента. За поданням президента в державному бюджеті формуються окремі статті видатків, необхідних для виконання функцій президента та його Секретаріату. За розмірами статей видатків слідує суд аудиторів. Президенту надається державна охорона і соціальне забезпечення відповідно до закону про депутатів. Дружині на витрати надається 15% від окладу президента для виконання своїх обов'язків. Також за нею зберігається робоче місце та довгострокова оплачувана відпустка (на час президентства чоловіка). До пенсійного віку після закінчення строку повноважень президенту надається зарплата в розмірі 80% окладу Президента, офіс, консультант, секретар, дипломатичний паспорт та автомобіль з водієм на строк не більше 5 років. За потребою надається державна охорона строком на 1 рік.
Словаччина	Інститут президента регулюється <i>Конституцією Словаччини та Положенням «Про Президента»</i> (https://www.prezident.sk/pag)	Президент обирається непрямыми виборами в парламенті (Національна рада) на 5 років з можливістю виконувати свої обов'язки не більше двох каденцій поспіль.	Президента можна відкликати з посади народним голосуванням. На основі постанови Національної ради, прийнятої не менш ніж трьома п'ятими голосів усіх	Не врегульовано окремим законом або положенням. Фінансування діяльності президента та його канцелярії відбувається відповідно до статей державного бюджету.

	<p>e/postavenie-prezidenta/). Діяльність та статус працівників канцелярії регулює Закон «Про канцелярію Президента» (https://www.prezident.sk/page/o-kancelarii/).</p>	<p>Балотуватися може громадянин Словаччини, що досягнув 35 років. <i>Повноваження:</i> Представництво на міжнародній арені; право законодавчої ініціативи; право вето; право розпуску парламенту; за поданням парламенту призначає прем'єр-міністра; право помилування; оголошення проведення виборів та референдумів; Верховний Головнокомандувач Збройних Сил оголошує військовий стан та загальну мобілізацію (ст. 101-109)</p>	<p>депутатів, у термін до 30 днів оголошується призначення голосування. Президент відкликаний, якщо за це проголосувало більше половини всіх виборців. Якщо Президент не був відкликаний голосуванням, він розпускає Національну раду. Президента можна переслідувати тільки за <i>навмисне порушення Конституції</i> або за <i>зраду Батьківщині</i>. Рішення про внесення звинувачення проти президента приймається Національною радою Словаччини більшістю у три п'ятих голосів усіх депутатів (ст. 107). У разі смерті, відставки або імпічменту функції президента розподіляють між собою Голова Національної ради та прем'єр-міністр (ст. 105).</p>	<p><i>Зарплата – 120 000 USD (рік)</i></p>
<p>Хорватія</p>	<p>Інститут президента регулюється <i>Конституцією Хорватії, Законом «Про вибори Президента»</i> (http://www.zakon.hr/z/358/Zakon-o-izboru-Predsjednika-Republike-Hrvatske), <i>Законом «Про права Президента після відставки»</i> (http://www.zakon.hr/z/567/Zakon-o-posebnim-pravima-Predsjednika-Republike-Hrvatske-po-prestanku-obna% C5% A1 anja-du% C5% BEnosti). Діяльність і статус працівників канцелярії</p>	<p>Президент не є главою виконавчої гілки влади і виконує переважно церемоніальні функції. Президента обирають раз на 5 років, прямими виборами, з можливістю виконувати свої обов'язки не більше двох каденцій. Балотуватися може лише громадянин Словенії. <i>Повноваження:</i> Представництво на міжнародній арені; оголошення проведення виборів та референдумів; за поданням парламенту призначає прем'єр-міністра; право розпуску парламенту; право помилування; Верховний Головнокомандувач Збройних Сил оголошує військовий</p>	<p>За рішенням Конституційного Суду Президент може бути притягнений до кримінальної відповідальності за порушення конституції або скоєння злочину. Імпічмент президент ініціюється 2/3 голосів парламенту. У випадку смерті, хвороби, відставки або імпічменту функції президента виконує Голова Парламенту. Усі видані законодавчі акти в цей період мають бути контрасигновані Головою Уряду (ст. 97)</p>	<p>Фінансування чинного президента не врегульовано окремим законом або положенням. Фінансування діяльності президента та його канцелярії відбувається відповідно до статей державного бюджету. <i>Зарплата – 3 500 USD (міс.)</i> Після закінчення каденції президента йому надається офіс, два співробітники, службове авто з водієм та державна охорона за потребою</p>

	регулюється <i>Законом «Про канцелярію Президента»</i> (http://www.izbori.hr/izbori/ip/Files.nsf/0/4F5D9B2052CE85A3C12574580049D8DD/\$FILE/Zakon%20o%20izmjename%20i%20dopunama%20ZIZSRH.pdf).	стан та загальну мобілізацію (ст. 94 – 106)		
Чехія	Інститут президента регулюється <i>Конституцією Чехії, Законом «Про президентські вибори»</i> (http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-275), <i>Законом «Про безпеку президента після відставки з посади»</i> (http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-48). Діяльність та статус працівників канцелярії регулюється <i>Законом «Про канцелярію президента»</i> (http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-114).	Президента обирають раз на 5 років, прямими виборами, з можливістю виконувати свої обов'язки не більше двох каденцій. Балотуватися може громадянин Чехії, що досягнув 40 років. <i>Повноваження:</i> Представництво на міжнародній арені; за поданням парламенту призначає оголошення проведення виборів та референдумів; право розпуску парламенту; призначення окремих посад; право помилування; право вето; Верховний Головнокомандувач Збройних Сил оголошує військовий стан та загальну мобілізацію (ст. 54-66)	Президент не несе відповідальність за здійснення своєї функції (ст. 54). Президент може бути притягнутий до відповідальності за <i>державну зраду</i> лише Конституційним судом на підставі звинувачення, висунутого Сенатом (ст. 65). У випадку смерті, відставки або відсторонення від посади президента його функції розподіляють прем'єр-міністр та голова Палати Депутатів.	Фінансування чинного президента не врегульовано окремим законом або положенням. Фінансування діяльності президента та його канцелярії відбувається відповідно до статей державного бюджету. <i>Зарплата – 86 830 USD (рік)</i> Після закінчення каденції президента, йому надається службове авто з водієм та державна охорона за потребою

Таблиця 2. Види актів президента, їхня контрасигнація. Канцелярія та статус її працівників.

Країна	Види актів президента	Контрасигнація актів президента	Канцелярія: статус, структура, повноваження	Статус працівників канцелярії президента
Албанія	Президент відповідно до своїх повноважень видає <i>укази</i> (ст. 93 К.)	—	Дорадчий орган президента, що забезпечує його діяльність. Складається з директора канцелярії та 10 консультантів за різними напрямками (соціальний, дипломатичний, правовий, політичний, регіональний тощо)	Директора канцелярії та консультантів за різними напрямками призначає президент. Статус та соціальне забезпечення працівників Апарату регулює закон «Про державних службовців» – вимоги до прийому на роботу, соціальні

				<p>гарантії, права та обов'язки - http://www.legislationline.org/topics/country/47/topic/83</p>
Болгарія	Президент видає <i>укази</i> , а також направляє <i>звернення і послання</i> (ст. 102 К.)	Акти президента повинні бути контрасигновані прем'єр-міністром або відповідним міністром. Не підлягають скріпленню підписом укази, якими президент призначає службовий уряд, розпускає Народні збори, повертає прийнятий ними закон для повторного обговорення, окреслює порядок діяльності президентських служб, призначає вибори й референдум (ст. 102)	Дорадчий орган президента, що забезпечує його діяльність. Складається з Голови Секретаріату, Голови Кабінету Президента, Голови Кабінету Віце-президента, Секретарів та радників з окремих питань. Також в канцелярії є окремі управління, комітети та підрозділи.	Президент самостійно формує свою канцелярію без контрасигнації прем'єр-міністра. Статус працівників Апарату визначається відповідно до трудового кодексу. Посади діляться на управлінські, експертні та технічні. http://www.mi.government.bg/en/library/civil-servants-act-381-c25-m258-1.html (вимоги до конкурсів на посади, соціальне забезпечення, ранги, нагороди, права та обов'язки)
Естонія	Президент з метою виконання своїх конституційних обов'язків видає <i>постанови</i> . В якості верховного керівника державної оборони та з метою організації діяльності канцелярії видає <i>накази</i> .	—	Канцелярія Президента здійснює матеріально-технічне забезпечення діяльності глави держави. Складається з Голови канцелярії, радників з різних питань, відділів та служб.	Президент самостійно формує свою канцелярію (Голову, радників та керівників відділів). Адміністративні посади наймає кадрова служба, відповідно до закону про державну службу. https://www.riigiteataja.ee/en/eli/509072014003/consolide/current (вимоги до конкурсів на посади, соціальне забезпечення, ранги, нагороди, права та обов'язки)
Латвія	Президент видає <i>розпорядження</i> .	Всі розпорядження Президента повинні бути контрасигновані Президентом Міністрів або відповідним міністром, які приймають на себе відповідальність. За винятком питань щодо розпуску Сейму та формування Кабінету міністрів. (ст. 53)	Дорадчий орган президента, що забезпечує його діяльність та діловодство. Складається з Голови канцелярії, його заступника та радників президента.	Президент самостійно формує свою канцелярію (голову, заступника та керівників відділів). Інші посади належать до державної служби та регулюються законом про державну службу. http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/NISPAcee/UNPAN007217.pdf (вимоги до конкурсів на посади, соціальне забезпечення, ранги, нагороди, права та обов'язки)

<p>Литва</p>	<p>Президент видає <i>акти-декрети</i> (ст. 85). Декрети реєструються в книзі декретів Президента і їм присвоюється порядковий номер. З питань організації внутрішньої роботи Канцелярії Президент видає <i>розпорядження</i>.</p>	<p>Декрети, які повинні бути підписані Прем'єр-міністром або відповідним міністром: призначення і відкликання дипломатичних представників в іноземних державах і при міжнародних організаціях; присвоєння вищих військових звань; оголошення надзвичайного стану, надання громадянства Литви.</p>	<p>Дорадчий орган президента, що забезпечує його діяльність. Займається фінансовим, господарським та матеріальним забезпеченням Резиденції президента. Складається з Канцлера Канцелярії та груп за окремими напрямками.</p>	<p>Всі посади обираються на конкурсній основі та належать до державної служби включно з канцлером канцелярії та регулюються відповідним законом. http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/NISPAcee/UNPAN007217.pdf) Однак окремо президент може наймати державних службовців політичної (особистої довіри), що працюють за трудовим договором.</p>
<p>Македонія</p>	<p>Президент видає <i>укази</i>.</p>	<p>Укази президента мають бути контрасигновані прем'єр-міністром або відповідним міністром, окрім окремих випадків.</p>	<p>Дорадчий орган президента, що забезпечує його діяльність. Складається з Генерального Секретаря, радників, окремих рад та комісій.</p>	<p>Президент самостійно формує свою канцелярію. Експертні посади канцелярії мають статус державної служби, натомість посади адміністративно-технічні регулюються звичайним трудовим кодексом. http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/NISPAcee/UNPAN012615.pdf (умови конкурсу, соціальне забезпечення, права та обов'язки).</p>
<p>Польща</p>	<p>Президент видає <i>розпорядження та накази</i> (ст. 92, ст. 93 К.), а також <i>постанови</i> у сфері здійснення іншої компетенції.</p>	<p>Акти президента потребують підпису Голови Ради Міністрів, який несе відповідальність перед Сеймом. Це не стосується актів, наведених у п.3 ст.144: призначення виборів до Сейму та Сенату; законодавча ініціатива; призначення референдуму; звернення з пропозицією до Конституційного трибуналу; висунення кандидатури для призначення Голови Ради Міністрів; призначення суддів; застосування права помилування.</p>	<p>Канцелярія президента виконує завдання, пов'язані з компетенцією Президента, діючи відповідно до його рішень і розпоряджень; надає підтримку для професійного, організаційного, правового і технічного забезпечення президента, Голови канцелярії, державних секретарів департаментів та їх заступників. Управління здійснюється відповідно до Статуту Канцелярії.</p>	<p>Президент самостійно формує свою канцелярію (призначає голову канцелярії, радників та державних секретарів за напрямками). Всіма іншими посадами займається департамент управління персоналом. Всі адміністративні посади мають статус державної служби. http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/NISPAcee/UNPAN007218.pdf (умови конкурсу, соціальне забезпечення, ранги, права та обов'язки)</p>
<p>Румунія</p>	<p>Президент видає <i>декрети</i>, які публікуються в</p>	<p>Прем'єр-міністр контрасигнує декрети, які президент видає у сферах</p>	<p>Дорадчий орган президента, що забезпечує його діяльність.</p>	<p>Президент самостійно формує свою канцелярію (призначає Голову</p>

	офіційному віснику. Без опублікування декрет є недійсним (п.1 ст. 99)	зовнішньої політики, оборони, введення військового та надзвичайного положення, присвоєння почесних звань та призначення на публічні посади (п.2 ст. 99)	Регулюється окремими правилами організації та функціонування президентської адміністрації - http://presidency.ro/static/ordine/AdmPrez/ Складається з Голови Кабінету та керівників департаментів з окремих питань.	кабінету, радників та голів департаментів за напрямками). Всіма іншими посадами займається департамент управління ресурсами. Всі адміністративні посади мають статус державної служби. http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/NISPAcee/UNPAN012616.pdf (умови конкурсу, соціальне забезпечення, ранги, права та обов'язки)
Сербія	Президент видає <i>укази</i> .	—	Генеральний Секретаріат здійснює аналітичну та технічну підтримку президента. Складається з Генерального Секретаря, радників та управлінь за напрямками.	Президент самостійно формує Генеральний Секретаріат (призначає Генерального Секретаря, радників та голів управлінь за напрямками). Інші співробітники Секретаріату мають статус державних службовців та обираються за відкритим конкурсом. http://suk.gov.rs/global/pdf/strucna_literatura/Civil_Service_System_in_the_Republic_of_Serbia.pdf (умови конкурсу, соціальне забезпечення, ранги, права та обов'язки)
Словенія	У випадках, коли державні збори не можуть зібратися на засідання через надзвичайний стан або війну, президент може видавати укази, що мають силу закону (ст. 108)	—	Генеральний секретаріат здійснює аналітичну та організаційну підтримку президента. Складається з Генерального Секретаря, Голови Кабінету Президента та Радників по окремим питанням.	Президент самостійно формує Генеральний Секретаріат (призначає Генерального Секретаря, радників та Голову Кабінету Президента). Інші співробітники Секретаріату мають статус державних службовців та обираються за відкритим конкурсом. http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/NISPAcee/UNPAN012613.pdf (умови конкурсу, соціальне забезпечення, ранги, права та обов'язки).
Словаччина	Президент видає <i>акти</i> .	Рішення президента, щодо керівників дипломатичних місій, оголошення амністії є дійсним, якщо його підпише	Управління виконує завдання, пов'язані з професійною, організаційною та технічною	Президент самостійно призначає Голову Управління. Інші співробітники Управління мають статус державних

		голова уряду або уповноважений ним міністр. У цих випадках відповідальність несе уряд (ст. 102)	діяльністю Президента. Складається з Голови Управління та окремих департаментів. Регулюється законом про Управління Президента.	службовців та обираються за відкритим конкурсом відповідно до закону про державну службу. http://workspace.unpan.org/sites/internet/Documents/UNPAN012614.pdf (умови конкурсу, соціальне забезпечення, ранги, права та обов'язки).
Хорватія	Президент видає <i>укази</i> .	Укази президента в окремих випадках мають бути контрасигновані прем'єр-міністром або відповідним міністром.	Управління виконує консультативні, адміністративні та організаційні функції. Складається з Голови Управління, радників та Апарату Управління. Діяльність управління регулюється Положенням про внутрішню організацію Управління Президента Хорватії. Бюджет складає близько 8 млн. доларів на рік.	Президент самостійно призначає Голову Управління та радників. Інші співробітники Апарату Управління мають статус державних службовців та обираються за відкритим конкурсом.
Чехія	Президент видає <i>укази</i> .	Укази президента в окремих випадках мають бути контрасигновані прем'єр-міністром або відповідним міністром. За рішення Президента, які вимагають підпису голови уряду або уповноваженого ним члена уряду, несе відповідальність уряд (ст. 63).	Управління виконує консультативні, адміністративні та організаційні функції. Складається з Голови Управління, радників та Апарату Управління. Діяльність управління регулюється Законом про Управління Президента.	Усі співробітники Управління мають статус державних службовців та обираються за відкритим конкурсом.

ВИСНОВКИ

Нормативне регулювання інституту президента та його адміністрації

Нормативне регулювання інституту президента у країнах Центрально-Східної Європи здійснюється Конституцією та відповідними законами («Про Президента», «Про вибори Президента»). Діяльність працівників адміністрації регулюється Законом «Про державну службу» та наказами щодо діяльності адміністрації президента.

Повноваження президента та порядок його обрання

Президент здійснює свої повноваження в межах, визначених Конституцією та законами. Нормативне регулювання цих повноважень у законодавстві різних країн прописано з різним рівнем деталізації. Варто звертати увагу на конституційні положення щодо визначення президента як арбітра або гаранта, що закріплено лише в конституціях Румунії, Польщі та Словаччини. Зокрема, ст. 80 Конституції Румунії зобов'язує президента здійснювати посередництво між владами держави, а також між державою й суспільством. Ст. 126 Конституції Польщі закріплює положення про те, що президент є вищим представником Республіки й гарантом наступництва державної влади. Ст. 101 Конституції Словаччини визначає, що президент своїми рішеннями забезпечує належне функціонування конституційних органів.

З огляду на це, правовий статус глав інших держав (Болгарія, Литва, Македонія, Словенія та ін.), де найчастіше президент — це посадова особа, глава держави, що представляє її за кордоном, є слабшим порівняно зі статусом президентів вищезазначених країн.

У деяких країнах існують конституційні обмеження щодо входження президента в політичні партії. Наприклад, в Албанії президент взагалі не має права належати до якоїсь партії, а у Болгарії та Македонії йому заборонено займати партійні посади. Проте в більшості випадків такі обмеження відсутні.

Президент здійснює призначення на ряд найважливіших державних посад, перелік яких відрізняється у розглянутих країнах. Максимальні повноваження в цій сфері мають президенти Польщі, Хорватії, Албанії, Болгарії. Зазвичай президент координує зовнішню політику, а в деяких випадках (Хорватія, Болгарія, Румунія, Словаччина, Польща, Сербія, Албанія та ін.) за ним закріплено право на оголошення референдуму.

На посаду президента може балотуватися лише громадянин країни, який досягнув 40 років. Це не стосується Польщі та Словаччини, де кандидат повинен досягнути 35 років. Також в розглянутих країнах президент обирається на 5 років (окрім Латвії, де президентський термін триває 4 роки).

Варто також звернути увагу на соціальне забезпечення президента. Найчастіше воно не врегульоване окремим законом або положенням. Лише у Сербії та Словенії соціальне забезпечення регулюється Законом «Про Президента». Фінансування діяльності президента та його канцелярії відбувається відповідно до статей державного бюджету.

Процедура усунення від посади та статус виконувача обов'язків президента

У розглянутих країнах існує конституційна можливість усунення глави держави з поста президента. Процедура усунення глави держави чітко прописана та здійснюється за загальною схемою: ініційоване й ухвалене більшістю голосів депутатів парламенту відповідне рішення затверджується конституційним, верховним або ж спеціально створеним судом. Наприклад, президент Македонії в разі порушення Конституції може бути усунутий з поста достроково за процедурою, яка розпочинається за рішенням Зборів, прийнятим двома третинами від їх складу. Такою ж більшістю Конституційний суд приймає остаточне рішення щодо усунення президента з поста. Майже аналогічні норми містять Конституції Словенії, Болгарії, Румунії, Сербії та ін.

Найбільш деталізована ця процедура в Польщі, де за порушення Конституції, закону або вчинення злочину президент може бути притягнений до відповідальності перед спеціальним судом — Державним трибуналом. Рішення про обвинувачення приймається Народними зборами більшістю не менше двох третин від їх складу. Члени Державного трибуналу обираються Сеймом (депутати й сенатори до нього не обираються).

У випадках усунення глави держави з поста, або якщо президент не може виконувати свої обов'язки (через смерть або хворобу), обов'язки президента виконує голова парламенту.

Види актів президента

Найчастіше президент видає розпорядження та укази, а також постанови у сфері здійснення іншої компетенції (Польща, Естонія та ін.). У Конституції Румунії зазначено, що президент видає декрети, які повинні бути опубліковані в офіційному віснику. Крім цього, деякі акти

президента мають силу закону. Наприклад, стаття 108 Конституції Словенії передбачає, що у випадках, коли державні збори не можуть зібратися на засідання через надзвичайний стан або війну, президент може видавати укази, що мають силу закону.

Контрасигнація актів президента

Для більшості розглянутих країн вагомою юридичною ознакою є *контрасигнатура* (міністерський підпис). Характерна риса контрасигнації, закріпленої в Конституціях таких держав, як Болгарія, Литва, Польща, Румунія, Словаччина, полягає в тому, що їй підлягають не всі акти глави держави, а тільки їх частина. Найчастіше не мають потреби в контрасигнатурі й реалізуються президентом самостійно такі акти, як законодавча ініціатива, призначення референдуму, підписання закону або відмова в цьому, опублікування закону або міжнародного договору, послання до парламенту або палат.

Канцелярія та статус працівників

Канцелярія президента здійснює матеріально-технічне забезпечення діяльності глави держави. У багатьох розглянутих країнах канцелярія складається з голови, радників з різних питань, відділів та служб. Статус та соціальне забезпечення працівників канцелярії регулюють відповідні закони («Про державних службовців»), де вказано вимоги до прийому на роботу, соціальні гарантії, права та обов'язки.

В Албанії, Болгарії, Естонії, Латвії, Польщі та Румунії президент самостійно формує свою канцелярію; призначає голову, заступника та керівників відділів. У Словаччині, Хорватії, Сербії та Словенії президент самостійно призначає лише голову канцелярії. Інші ж співробітники обираються за відкритим конкурсом відповідно до закону про державну службу. У Латвії та Чехії всі посади до канцелярії обираються на конкурсній основі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція Албанії. - PART 4. - THE PRESIDENT OF THE REPUBLIC. - <http://www.osce.org/albania/41888?download=true>
2. Конституція Болгарії. – Chapter 4. - PRESIDENT OF THE REPUBLIC. - <http://www.president.bg/cat115/Constitution-of-the-Republic-of-Bulgaria/>
3. Конституція Естонії. – Chapter 5. - THE PRESIDENT OF THE REPUBLIC. <https://www.president.ee/en/republic-of-estonia/the-constitution/>
4. Конституція Латвії. - Chapter 3. - THE PRESIDENT. - <http://www.saeima.lv/en/legislation/constitution>
5. Конституція Литви. - Chapter 6. - THE PRESIDENT OF THE REPUBLIC. - http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=275374
6. Конституція Македонії. - Chapter 3. - THE ORGANIZATION OF STATE AUTHORITY. - http://www.wipo.int/wipolex/en/text.jsp?file_id=239363
7. Конституція Польщі. - Chapter 5. - THE PRESIDENT OF THE REPUBLIC. - <http://www.sejm.gov.pl/prawo/konst/rosyjski/kon1.htm>
8. Конституція Румунії. - Chapter 3. – PUBLIC AUTHORITIES. - <http://www.cdep.ro/pls/dic/site.page?id=371>
9. Конституція Сербії. - Chapter 5. - ORGANIZATION OF STATE AUTHORITY. - <http://www.ustavni.sud.rs/page/home/en-GB>
10. Конституція Словенії. - Chapter 5. - ORGANIZATION OF STATE. - <http://www.us-rs.si/en/about-the-court/legal-basis/>
11. Конституція Словаччини. - Chapter 5. - EXECUTIVE POWER. - <http://www.slovakia.org/sk-constitution.htm>
12. Конституція Хорватії. - Chapter 4. - ORGANIZATION OF GOVERNMENT. - <http://www.constitution.org/cons/croatia.htm>
13. Конституція Чехії. - Chapter 3. - EXECUTIVE POWER. - <http://www.psp.cz/cgi-bin/eng/docs/laws/1993/1.html>
14. Кынев А. В. Институт президентства в странах Центральной и Восточной Европы как индикатор процесса политической трансформации / А. В. Кынев // Полис. — 2002. — № 2.
15. Офіційний сайт Президента Албанії. - <http://president.al/>
16. Офіційний сайт Президента Болгарії. - <http://www.president.bg/>
17. Офіційний сайт Президента Естонії. - <https://www.president.ee/et/>
18. Офіційний сайт Президента Латвії. - <http://www.president.lv/>
19. Офіційний сайт Президента Литви. - <https://www.lrp.lt/en/>
20. Офіційний сайт Президента Македонії. - <http://president.gov.mk/en>
21. Офіційний сайт Президента Польщі. - <http://www.prezydent.pl/>
22. Офіційний сайт Президента Румунії. - <http://www.presidency.ro/?lang=en>
23. Офіційний сайт Президента Сербії. - <http://www.predsednik.rs/en/>
24. Офіційний сайт Президента Словенії. - <http://www.up-rs.si/>
25. Офіційний сайт Президента Словаччини. - <https://www.prezident.sk/>
26. Офіційний сайт Президента Хорватії. - <http://predsjednica.hr/>
27. Офіційний сайт Президента Чехії. - <https://www.hrad.cz/en>

28. Процюк І. В. Глава держави в парламентських монархіях і республіках / І. В. Процюк // Форум права. — 2012. — № 3. — С. 579-584.
29. Процюк І. В. Поділ державної влади в парламентсько-президентській республіці / І. В. Процюк // Проблеми законності. — 2012. — Вип. 119. — С. 3-13.
30. Сайт канцелярії президента Естонії. <https://www.kadriorg.ee/ru/index.html>
31. Стрижова І. А. Особенности функционирования института президентства в условиях республиканской формы правления [Электронный ресурс] / И. А. Стрижова // Режим доступа: <http://gisap.eu/ru/node/471>

Інформацію підготували:

*Анастасія Паршикова, Анастасія Константинівська,
інтернки Програми стажування у Верховній Раді України 2015-2016 рр.*